

prima instanță: Iu. Hîrbu
instanța de apel: E. Ababei, A. Garbuz, N. Chircu

nr.2ra-27/17

DECIZIE

01 februarie 2017

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al
Curții Supreme de Justiție

în componență:

Președintele ședinței, judecătorul Valentina Clevadî
Judecătorii Iuliana Oprea, Ion Druță, Dumitru Mardari, Galina Stratulat

examinând recursurile declarate de către avocatul Holban Ion, în interesele lui Martîniuc Elena, și Munteanu Valentina, în pricina civilă la cererea de chemare în judecată a lui Martîniuc Elena împotriva lui Munteanu Valentina cu privire la repararea prejudiciului material și moral, împotriva deciziei Curții de Apel Bălți din 20 septembrie 2016, prin care a fost admis apelul declarat de către Munteanu Valentina, casată integral hotărârea Judecătoriei Telenești din 25 aprilie 2016, cu pronunțarea unei noi hotărâri

c o n s t a t ă

La 25 februarie 2016 Martîniuc Elena a depus cerere de chemare în judecată împotriva lui Munteanu Valentina cu privire la repararea prejudiciului material și moral.

În motivarea acțiunii reclamanta a indicat că, în perioada anilor 2004-2014 a concubinat cu Gherasimenco Nicolai, locuitor al s. Brînzenii Noi r-l Telenești. În anul 2010 ultimul a întocmit pe numele reclamantei un testament, prin care a testat toată averea lui Martîniuc Elena.

La 21 septembrie 2014 Gherasimenco Nicolai a decedat, iar reclamanta l-a rîndul său a suportat toate cheltuielile pentru funeraliile acestuia.

La 07 noiembrie 2014 la notarul Iliescu Ludmila din or. Telenești reclamanta a depus o cerere de acceptare a succesiunii testamentare.

În scurt timp însă a fost telefonată de o locuitoare a s. Brînzenii Noi r-l Telenești, care a anunțat-o că fosta concubină a defunctului Gherasimenco Nicolai - Munteanu Valentina demolează casa testată reclamantei.

Deoarece la acel moment a fost în imposibilitate de a se prezenta la fața locului, a telefonat primarul s. Brînzenii Noi și l-a rugat să sesizeze organele competente pentru a lua măsurile de rigoare.

A doua zi la domiciliu reclamanta a fost audiată de către un colaborator de poliție pe marginea plângerii ei, iar la 10 noiembrie 2014 a fost întocmit și un act de constatare în componența inginerului cadastral, secretarului primăriei și al primarului localității, prin care s-a stabilit că casa ce a aparținut lui Gherasimenco Nicolai a fost demolată în lipsa unei autorizații de demolare.

Munteanu Valentina a fost atrasă la răspundere contravențională în temeiul art. 355 CC.

Susține reclamanta că, răspunderea delictuală reprezintă obligațiile în temeiul cărora o persoană are îndatorirea de a repara prejudiciul cauzat altei persoane, atât direct prin fapta sa sau prin omisiune.

Conform art. 1398 Cod civil, în cadrul obligațiilor delictuale, cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repara prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune, care prevede temeiul și condițiile generale ale răspunderii delictuale.

Obiectul obligației delictuale reprezintă despăgubirea de ordin patrimonial ce urmează a fi plătită de debitor persoanei vătămate, care are rolul de a restabili drepturile patrimoniale și nepatrimoniale, cât și repararea prejudiciului nematerial sau moral. Conținutul obligației delictuale este dreptul creditorului de a cere repararea integrală a prejudiciului cauzat și obligația debitorului de a efectua acțiuni pozitive în scopul reparării prejudiciului cauzat.

Temeiul răspunderii delictuale este componența delictului civil care include următoarele elemente: prejudiciul, fapta ilicită, raportul causal dintre fapta ilicită și prejudiciu, și vinovăția. Acestea sunt condițiile generale necesare pentru antrenarea răspunderii delictuale, or la caz pârâta nemijlocit a recunoscut fapta culpabilă a acesteia.

Răspunderea civilă delictuală are două funcții importante – cea compensatorie, ce are menirea de a înlătura urmările, consecințele negative ce au apărut ca urmare a acțiunilor ilicite și cauzării daunelor, restabilind pe cât este posibil situația anterioară producerii cazului dat; educative-preventive, care stimulează respectarea legislației, atitudinea respectuoasă și grijulie față de viața și sănătatea persoanei fizice și de proprietatea publică și privată.

În urma celor enunțate, cere reclamanta repararea prejudiciului material cauzat de la Munteanu Valentina în mărime de 200000 lei și a prejudiciului moral de 10000 lei.

Prin hotărârea Judecătoriei Telenești din 25 aprilie 2016, acțiunea a fost admisă parțial, fiind dispusă încasarea de la Munteanu Valentina în beneficiul lui Martîniuc Elena a prejudiciului material de 200000 lei și prejudiciul moral de 3000 lei, iar în beneficiul statului taxa de stat de 6090 lei. În rest, acțiunea a fost respinsă.

Prin decizia Curții de Apel Bălți din 20 septembrie 2016, a fost admis apelul declarat de către Munteanu Valentina, casată integral hotărârea Judecătoriei Telenești din 25 aprilie 2016, cu pronunțarea unei noi hotărâri de admitere parțială a

acțiunii, fiind dispusă încasarea de la Munteanu Valentina în beneficiul lui Elena Martîniuc a sumei de 27610 lei cu titlu de prejudiciu material, în rest acțiunea a fost respinsă.

La 26 octombrie 2016 avocatul Holban Ion, în interesele lui Martîniuc Elena, a declarat recurs împotriva deciziei Curții de Apel Bălți din 20 septembrie 2016, prin care a cerut admiterea recursului, casarea deciziei instanței de apel și menținerea hotărârii primei instanțe.

În motivarea recursului a indicat că, instanța de apel la adoptarea deciziei a aplicat eronat normele de drept material și procedural. Or, instanța a admis ca probă Ordonanța Procuraturii r-lui Telenești prin care s-ar fi constatat că prejudiciul material în urma demolării casei constituie suma de 27610 lei. Concluzia dată este eronată, din considerentul că prin ordonanța dată a fost stabilită culpa intimatei în comiterea delictului și nu a determinat prejudiciul material cauzat ca urmare a acțiunilor ilicite ale contravenientei. Mai mult ca atât, existența simplului delict civil obligă partea care l-a săvârșit de a-i recupera prejudiciul părții care a suportat prejudiciul în așa măsură încât să fie repusă în situația anterioară producerii delictului. Mărimea determinată de instanță de 27610 lei nu acoperă în vreun mod valoarea casei care până la demolare era locuibilă, deci implicit instanța nu a îndeplinit funcția compensatorie a răspunderii delictuale. Drept urmare, recurenteii i-a fost încălcat dreptul de proprietate, garantat atât prin norme naționale, cât și internaționale.

La 28 noiembrie 2016 Munteanu Valentina a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, prin care a cerut admiterea recursului, casarea deciziei instanței de apel în partea în care a fost dispusă încasarea prejudiciului material de la Munteanu Valentina, cu pronunțarea unei noi hotărâri în partea dată de respingere a acțiunii.

În motivarea recursului a indicat că, prima instanță a examinat pricina în fond în lipsa acesteia, prin ce i-a fost încălcat grav dreptul la un proces echitabil.

Susține că deși a primit citația pentru data de 30 martie 2016, a fost în imposibilitate de a se prezenta la ședință din cauza gravă a sănătății ei. Or, pe marginea acestui fapt a anunțat instanța, iar drept urmare pricina a fost amânată pentru 25 aprilie 2016. Înștiințarea pentru această din urmă dată a fost recepționată de o nepoată a acesteia, care însă a uitat să-i înmâneze plicul. Respectiv, hotărârea a fost pronunțată în lipsa recurenteii.

Prima instanță eronat a admis ca probă devizul de cheltuieli în sumă de 200000 lei, în situația în care acesta nu a fost efectuat de un specialist licențiat și nici nu determină materialele care au fost folosite la construcția casei din litigiu și cantitatea acestora.

Indică că s-a aflat în relații de căsătorie cu Gherasimenco Nicolai în perioada anilor 1970-1977, pe parcursul cărora împreună au cumpărat materiale de construcție pentru casa din litigiu. Ulterior, Gherasimenco Nicolai s-a căsătorit cu Gherasimenco Fenea, iar la 07 septembrie 1989 aceștia au divorțat. În toată perioada cât aceștia au conviețuit în comun, au construit imobilul litigios, iar la momentul desfacerii căsătoriei a fost dispusă și partajarea averii între soți, fiindu-le atribuit câte ½ cotă-parte. Deoarece Gherasimenco Nicolai avea din ultima căsătorie

3 copii, prin hotărârea din 31 ianuarie 1989 a fost dispusă încasarea de la acesta a pensiei pentru întreținerea copiilor minori.

Munteanu Valentina s-a reîntors la Gherasimenco Nicolai și au concubinat în jur de 8 ani, iar deoarece ultimul avea restante la pensia de întreținere a copiilor minori, recurenta a restituit lui Gherasimenco Fenea pensia datorată în contul cotei-părți ce-i revenea din casa litigioasă.

Deci, în urma circumstanțelor enunțate, rezultă că Martîniuc Elena nu a contribuit în vreun mod la construcția casei și nici nu a suportat careva cheltuieli. Respectiv, aceasta este doar deținătoarea terenului aferent construcției și a temeliei casei, pe care le-a înstrăinat fictiv lui Holban Ana, care este mama avocatului ei – Holban Ion.

Instanța de apel la determinarea prejudiciului material eronat a invocat Ordonanța Procuraturii r-lui Teleneshti din 21 decembrie 2015, în cazul în care probele în cadrul unui proces civil se apreciază prin prisma art. 118 CPC. Nemijlocit în cadrul urmăririi penale a fost stabilită imposibilitatea evaluării costului construcției din lipsă în materialele cadastrale a înscrierilor recente datei la care se solicită evaluarea, referitor la procentul de uzură, estimarea valorii de piață, cât și lipsa imobilului în natură. Drept urmare, mărimea prejudiciului a fost determinată în baza declarațiilor martorilor care au mărturisit că imobilul se afla într-o stare deplorabilă, cât și a calculelor conforme procesului-verbal la fața locului a dimensiunilor construcției și a certificatelor de cost a materialelor constatând o valoare de 27610 lei.

Construcția litigioasă a fost incendiată anterior, respectiv nu era locuibilă, iar defunctul a ținut în aceasta vite, păsări, porci.

Gherasimenco Nicolai nu a fost în drept de a testa toată casa intimatei, în cazul în care acesta era proprietar doar asupra 1/2 cotă-parte din imobil.

Vis-a-vis de respingerea capătului de cerere privind repararea prejudiciului moral, recurenta consideră corectă soluția instanței de apel în acest sens.

În conformitate cu art. 434 al. (1) CPC, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale.

Colegiul constată că, avocatul Holban Ion, în interesele lui Martîniuc Elena, și Munteanu Valentina au declarat recursurile în termen, în cazul în care decizia instanței de apel din 20 septembrie 2016 a fost expediată părților la 12 octombrie 2016 (f.d.97).

În conformitate cu art. 444 CPC, prezentul recurs se examinează fără înștiințarea participanților la proces.

Studiind materialele dosarului, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră necesar de a admite recursurile, de a casa decizia instanței de apel și a restitui pricina spre rejudecare în instanța de apel din considerentele ce urmează.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) CPC, instanța, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită pricina spre rejudecare în instanța de apel în toate cazurile în care eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

După cum s-a stabilit, Martîniuc Elena prin cererea de chemare în judecată

pretinde de la Munteanu Valentina la repararea prejudiciului material în mărime de 200000 lei, cauzat ca urmare a demolării casei de locuit ce i-a fost testată la 29 noiembrie 2010, precum și repararea prejudiciului moral de 10000 lei.

Prima instanță la adoptarea hotărârii din 25 aprilie 2016 a admis parțial acțiunea și a dispus încasarea de la pârâtă a prejudiciului material de 200000 lei, precum și a celui moral de 3000 lei. Mărimea prejudiciului material a fost apreciată și determinată de instanță în baza declarațiilor reclamantei Martîniuc Elena și a avocatului acesteia, precum și a devizului de cheltuieli de la f.d. 15. Totodată, materialele cauzei atestă faptul că pricina civilă în prima instanță, dar și în instanța de apel, a fost examinată în lipsa pârâtei Munteanu Valentina.

Instanța de apel, la rândul său, prin decizia din 20 septembrie 2016, a adoptat o nouă hotărâre prin care a admis parțial acțiunea, dispunând încasarea de la Munteanu Valentina în beneficiul lui Martîniuc Elena a prejudiciului material de 27610 lei, în rest a respins acțiunea. Or, instanța și-a motivat soluția de recuperare a prejudiciului material reieșind din constatările determinate la emiterea din 21 decembrie 2015 de către Procuratura r-lui Telenești a Ordonanței de scoatere de sub urmărire penală a lui Munteanu Valentina și de clasare a cauzei penale, în special făcând referire la certificatele eliberate de SRL „Nicalidcon” și ÎI „Jurie Darabana”.

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră concluziile instanțelor inferioare ca fiind pripite și eronate din considerentele ce urmează.

Art. 1398 Cod civil conține o normă de drept comun în materia răspunderii civile delictuale. Or, răspunderea delictuală se naște prin încălcarea unor drepturi absolute ale persoanei vătămate, inclusiv a dreptului de proprietate.

Temeiul răspunderii delictuale constituie componența delictului civil, care include în sine următoarele elemente (condiții): prejudiciul, fapta ilicită, raportul causal dintre faptă și prejudiciu și vinovăția, iar lipsa unei condiții exclude răspunderea delictuală, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege, când răspunderea delictuală se poate angaja și în lipsa unor condiții.

Deci, pentru survenirea răspunderii delictuale este necesară și cauzarea un prejudiciu. În dependență de posibilitatea evaluării, cadrul legal distinge prejudiciul moral și patrimonial.

Prin prisma art. 1398 Cod civil, în coraport cu art. 14 al. (2) Cod civil, prejudiciul patrimonial poate apărea sub forma prejudiciului efectiv și a venitului ratat.

În conținutul prejudiciului efectiv sunt incluse - cheltuielile pe care o persoană lezată într-un drept le-a suportat real la momentul intentării acțiunii sau care urmează să fie suportate la restabilirea dreptului încălcat (adică cheltuielile suplimentare), precum și pagubele rezultate din pieirea sau deteriorarea bunurilor.

În toate cazurile însă de solicitare a reparării prejudiciului (fie efectiv, cât și cel care urmează să fie suportat) trebuie dovedită legătura causală între încălcarea (neexecutarea) obligațiilor și pagubele cauzate, precum și mărimea acestora.

Colegiul constată că, Martîniuc Elena la înaintarea acțiunii a prezentat un șir de înscrisuri care, în opinia instanței, sunt insuficiente pentru a determina mărimea reală a prejudiciului material cauzat pentru demolarea casei de locuit din s.

Brînzanii Noi r-l Telenești care, după cum pretinde aceasta, i-a fost testată de către fostul ei concubin Gherasimenco Nicolai.

Astfel, adeverințele și actul de constatare de la f.d. 12-14 atestă doar faptul că locuința defunctului Gherasimenco Nicolai a fost demolată, însă nu și determină în vreun mod caracteristicile tehnice ale imobilului până la demolare, starea în care era aceasta.

Și devizul de cheltuieli de la f.d. 15 este unul evaziv, în situația în care nu este întocmit de un organ autorizat în acest sens. Bai mai mult, acesta include lucrări și materiale necesare pentru construcția unei noi case de locuit, dar nu și face referiri asupra costului casei demolate din litigiu.

Deși ambele instanțe au făcut referire la Ordonanța Procuraturii r-lui Telenești din 21 decembrie 2015 de scoatere de sub urmărire penală a lui Munteanu Valentina și de clasare a cauzei penale, nu au dat aprecierea corespunzătoare și circumstanțelor constatate prin aceasta.

Ba mai mult, din conținutul ordonanței rezultă că au fost audiați mai mulți martori pe marginea plângerii depuse de Martîniuc Elena, iar în cadrul procesului civil nici unul din aceștia nu a dat careva depoziții și nici vreun demers de audiere a acestora nu a fost formulat de părțile în proces.

Or, în conformitate cu art. 117 CPC, probe în pricinile civile sunt elementele de fapt dobândite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanțelor ce justifică pretențiile și obiecțiile părților, precum și altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a pricinii. În calitate de probe în pricini civile se admit elementele de fapt constatate din - explicațiile părților și ale altor persoane interesate în soluționarea pricinii, din depozițiile martorilor, din înregistrări, probe materiale, înregistrări audio-video, din concluziile experților.

Totodată, cadrul procesual civil instituie că circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a pricinii, sunt determinate pornind de la obiecțiile părților și a altor participanți la proces. Însă, instanța de judecată nu va putea soluționa pricina dedusă judecării numai pe baza afirmațiilor părților, pentru că aceștia trebuie să-și dovedească pretențiile prin probele pe care se solicită a fi administrate de instanță, pentru ca aceasta să-și facă pe deplin convingerea asupra litigiului respectiv.

La realizarea scopului legat de prezentarea de probe, judecătorul va ține cont de specificul rolului său în procesul civil, bazat pe principiul contradictorialității părților în drepturi procedurale (art.26 CPC), care le conferă dreptul de a discuta și combate orice element de fapt sau de drept al procesului civil, indiferent dacă acesta a fost invocat de părți sau de instanță din oficiu.

Exigența fundamentală a contradictorialității impune cerința ca nici o măsură să nu fie ordonată de instanță înainte ca aceasta să fie pusă în discuția contradictorie a părților, ci trebuie să asigure părților posibilitatea de a-și susține și argumenta cererile, de a invoca probe, de a combate dovezile solicitate de adversari, de a ridica și combate excepțiile de procedură. De altfel, contradictorialitatea oferă optime posibilități pentru aflarea adevărului și reprezintă în același timp o garanție a realizării dreptului la apărare și a egalității părților în fața autorităților judecătorești.

Sarcina probației revine părților, însă în cazul în care probele prezentate nu sunt suficiente întru confirmarea pretențiilor reclamantului sau obiecțiile pârâtului, nu conțin date suficiente care ar infirma pretențiile reclamantului, în raport cu normele de drept material ce urmează a fi aplicate, instanța judecătorească (judecătorul), în conformitate cu art.118 alin.(5) CPC, este în drept să propună părților și altor participanți la proces, după caz, să prezinte probe suplimentare și să dovedească faptele ce constituie obiectul probațiunii pentru a se convinge de veridicitatea lor.

În circumstanțele enunțate, având în vedere că pentru survenirea răspunderii delictuale este necesară și cauzarea un prejudiciu (inclusiv patrimonial), cadrul legal civil instituie obligația părții reclamante de a proba mărimea acestuia, iar norma procesual civilă instituie obligația probațiunii în judecată pentru fiecare parte în proces, care în cumul sunt apreciate de instanță la adoptarea hotărârii.

Colegiul însă atestă că înscrisurile administrate de Martîniuc Elena sunt insuficiente pentru a determina mărimea prejudiciului material cauzat ei, iar soluția instanței de apel este una pripită și nu este bazată pe o cercetare multiaspectuală.

La rejudecare instanța urmează să asigure prezența ambelor părți, pentru a garanta acestora dreptul la un proces echitabil. Or, din materialele cauzei rezultă că Munteanu Valentina nu a participat la nici o ședință de judecată și deci, nu a dat careva explicații pe marginea litigiului dat.

Urmează a fi verificate și constatările indicate în Ordonanța Procuraturii r-lui Telenești din 21 decembrie 2015 asupra existenței hotărârii Judecătoriei Telenești din 07 septembrie 1989 de partajare a averii între foștii soți Gherasimenco Nicolai și Gherasimenco Fenea, printre care și a casei demolate din litigiu.

Totodată, instanța urmează să dea aprecierea cuvenită și temeiniciei acțiunii formulate, în cazul în care Martîniuc Elena, potrivit certificatului de moștenitor testamentar din 06 iunie 2015, a succedat după decesul lui Gherasimenco Nicolai doar dreptul asupra lotului de teren pentru construcție din s. Brînzenii Noi r-l Telenești (f.d. 11).

Deci, împrejurările menționate mai sus au fost lăsate fără apreciere de instanțele inferioare, pe când urmau a fi analizate în cumul cu alte probe materiale, întru judecarea justă a raportului juridic apărut în speță.

Având în vedere că art. 445 al. (1) lit. c¹) CPC prevede exhaustiv cazurile în care instanța de recurs poate restitui pricina spre rejudecare în prima instanță și deoarece erorile judiciare enunțate nu cad sub incidența acestei norme procesuale, se impune casarea deciziei Curții de Apel Bălți din 20 septembrie 2016, cu remiterea pricinii la rejudecare în instanța de apel.

La judecarea pricinii, instanța de apel urmează să țină cont de cele menționate, creând condiții obiective și reale participanților la proces și judecând pricina, să emită o decizie întemeiată și legală.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c), art. 445 alin. (3) CPC, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție,

decide:

Se admit recursurile declarate de către avocatul Holban Ion, în interesele lui Martîniuc Elena, și Munteanu Valentina.

Se casează integral decizia Curții de Apel Bălți din 20 septembrie 2016, în pricina civilă la cererea de chemare în judecată a lui Martîniuc Elena împotriva lui Munteanu Valentina cu privire la repararea prejudiciului material și moral, cu restituirea pricinii pentru rejudecare la Curtea de Apel Bălți, în alt complet de judecători.

Decizia nu se supune nici unei căi de atac.

Președintele ședinței, judecătorul

Valentina Clevadî

Judecătorii

Iuliana Oprea

Ion Druță

Dumitru Mardari

Galina Stratulat